

ועדת האומות המאוחדות לפשעי מלחמה

(United Nations War Crimes Commission, UNWCC). ב-17 בדצמבר 1942 פירסמו ממשלות ארצות-הברית, ברית-המועצות ובריטניה, הצהרה משותפת, ועליה חתמו גם הממשלות האחרות של בעלות-הברית, בדבר ענישת פושעי מלחמה נאצים אחרי המלחמה. המגמה בקרב בעלות-הברית להעניש את פושעי המלחמה התחזקה בלחץ דעת הקהל בארצות שנכבשו בידי הגרמנים, תביעות חוזרות ונשנות שהעלו ממשלות גולות בלונדון, והצהרת סינט ג'מז ב-13 בינואר 1943, בהשתתפות נציגי כול בעלות-הברית, שעסקה בבירור הסוגיה. בדיון בבית הלורדים ב-7 באוקטובר 1943 הוצע להקים ועדה מיוחדת של בעלות-הברית לחקר הפשעים. בעקבות הדיון התקיימה ב-20 באוקטובר 1943 ועידה של נציגי בעלות-הברית, ובה הוחלט על הקמתה של הוועדה. היושב-ראש הראשון של הוועדה היה נציג בריטניה, סר ססיל הרסט, שנבחר בינואר 1944, והשני היה נציג אוסטרליה, לורד קוינסי רייט, שנבחר בינואר 1945 ומלא את התפקיד עד סיום עבודתה של הוועדה ב-1948. התפקידים שהוטלו על הוועדה וועדות המשנה שלה היו:

- א. חקירת פשעי הנאצים, רישומם וסיוע להכנת כתבי-אישום נגדם;
- ב. נקיטת הצעדים הדרושים להבטחת תפיסת פושעי המלחמה, מעצרים וחקירתם, ובירור עובדות המצדיקות את הענשתם;
- ג. קביעת היסודות המשפטיים והעקרונות לעשיית דין בפושעים הללו, הסגרתם, והגדרת מעשי תוקפנות וזוועה שונים, כגון אותם שאחר-כך כונו פושעים נגד השלום ונגד האנושות, ובכלל זה פשע השמדת עם (גינוסיד).

לוועדה היה חלק בהקמתו של מרשם מרכזי של פושעי מלחמה (Central Registry Of War Criminals And Security Suspects) שהוקם בפריס באביב 1945. השפעת הוועדה ניכרה גם בניסוח חוק מספר 10 של מועצת הפיקוח של בעלות-הברית בגרמניה, הדין בנוהל לגבי פושעי מלחמה. בין השאר נקבע בחוק, שמפקד איזור הכיבוש הוא שיחליט לאיזו ממשלה יש להסגיר את החשודים. לבני-הסגרה נחשבו כול אותם שנרשמו ברשימות הוועדה.

הוועדה גם הכינה הצעת ניסוח סעיפים בהסדרים לשביתת-נשק ולהסכמי שלום בעתיד הנוגעים לעשיית דין בפושעי מלחמה. היא גם טיפלה בהגדרת פשעים רפואיים, הפעלת שיפוט בבתי-דין גרמניים, פירסום דינים-וחשבונות על משפטי פושעי מלחמה חמורים במיוחד ועל קשריה עם המשרדים הלאומיים השונים שהוקמו לחקירת פושעי מלחמה ועם מיפקדות צבא הכיבוש בשטחי גרמניה, ובכלל זה המטה העליון של צבא בעלות-הברית באירופה. בוועדה השתתפו נציגי אוסטרליה, בלגיה, קנדה, סין, צ'כוסלובקיה, יוון, ניו-זילנד, נורווגיה, פולין, דרום-אפריקה, בריטניה, ארצות-הברית, יוגוסלוויה, הודו, לוקסמבורג, צרפת והולנד,

וזמן מה גם אתיפיה. ברית-המועצות נמנעה מלהשתתף בפעולות הוועדה (ראה להלן), אך הצהירה שתפעל ברוחה.

בוועדה פעלו ועדות מיוחדות, למעשה תת-ועדות. תפקידה של אחת מהן היה לשאת באחריות לחקירות הפושעים, של ועדה שנייה – לייעץ בענייני משפט ושיפוט, ושל שלישית – להביא לידיעת הוועדה את עמדותיהן של הממשלות החברות בעניינים כלליים ומיוחדים ולהבהירם.

בעקבות דיוני הוועדה הקימו מטות צבא שונים מרכזי תיעוד של פשעי מלחמה נאצים, ונציגויות של מדינות בעלות עניין לחקירת פושעי מלחמה והסגרתם וקבלת חומר בנידון. מרכזים כאלה פעלו בעיקר בבד אוינהאוזן (Bad Oeynhausen) ובהמבורג (Hamburg), שבשטח הכיבוש הבריטי; בברלין, באובראורזל (Oberursel), בפכנהיים (Pachenheim), בפריידינג

(Freyding), בהיידלברג (Heidelberg), ובברמן (Bremen) באיזור האמריקני, בקלגנפורט (Klagenfurt) באיזור הבריטי שבאוסטריה, ובלינץ (Linz) באיזור האמריקני שבאוסטריה. מרכז משותף לחקירה ולתיעוד הקימו בעלות-הברית המערביות בקאסל (Kassel), אך נמשכה פעולתם של המרכזים האחרים. הצרפתים ריכזו את תיעודם וחקירתם בבדן-בדן (Baden-Baden) והסובייטים בברלין המזרחית.

הוועדה תרמה לבריור התיעוד ולחצה לשמירתו, וכתוצאה מכך נאסף ונשמר חומר ראשון במעלה לתיעוד הפושעים. בתחום המשפטי תרמה הוועדה להכנת ההצעה לניסוח אמנת לונדון מיום 8 באוגוסט 1945, בדבר הקמת הטריבונל הצבאי הבין-לאומי בנירנברג והטריבונל שפעל לפי עקרונות דומים בטוקיו, וכן היתה הבסיס החוקי להקמת בתי-דין לאומיים שונים, בעיקר אותם שהופעלו בשטחי הכיבוש בגרמניה, במיוחד בידי המטה העליון האמריקני.

עם עיקר תרומתה של הוועדה בעשיית דין בפושעים הנאצים נמנים גליונות הרישום של פושעי מלחמה, שבשנים 1944-1948 כללו 8,178 תיקים המתייחסים ל-36,180 פושעים יחידים וקבוצות, ביניהם 34,270 גרמנים, 1,286 איטלקים, 422 בולגרים, 69 הונגרים, ארבעה רומנים ואחרים.

ב-8,178 התיקים נרשמו בני-אדם כפושעי מלחמה (Accused, A סוג), 9,520 נרשמו כחשודים (Suspected, S סוג), ו-2,556 כעדים (Witness, W סוג). צרפת רשמה בוועדה את המספר הגדול ביותר של פושעי מלחמה (12,546) ואחריה פולין (7,805), בלגיה (4,592), הולנד (2,423), יוגוסלוויה (1,926), וצ'כוסלובקיה (1,543). עם חברי הוועדה נמנו מומחי משפט בין-לאומי, ובפרט מומחים ביני המלחמה ומנהגיה, כגון לורד רייט שזמן רב היה יושב-ראש הוועדה, פרופ' רנה שמואל קסן מצרפת, הגנרל הצ'כי ד"ר

בוהוסלב אצר, האמריקני פרופסור לורנס פרויס, הדני פרופסור סטיפאן הורביץ ונציגי פולין פרופסור תדיאוש ציפריאן ופרופסור מריון מושקט.

גליונות הרישום וחומר אחר של הוועדה הם מקור ראשון במעלה לתיעוד השואה. חומר זה נמסר לשמירה בארכיוני ארגון האומות המאוחדות בניו יורק. בדרך-כלל היו התיקים הללו חסויים, ורק באחרונה, בהשפעת פרשת קורט ולדהיים ולפי תביעתן של ישראל ומדינות אחרות, ניתנה גישה הדרגתית לחומר.

בפברואר 1948, עם החרפת 'המלחמה הקרה', באו לקיצן פעולות הוועדה, משהתעלמו מדינות שונות מחובת הסגרה של הרשומים בידי הוועדה כמבצעי פשעים, בין השאר של האחראים להחרבת גטו ורשה ולדיכוי המרד בורשה ב-1944 הס"ס גרופנפירר היינץ ריינפארט, גנרל ניקולאס פון פורמן, גנרל סמילו פון לוטויץ, והס"ס בריגדפירר וגנרל ואפן ס"ס ארנסט רודה.

הימנעותה של ברית-המועצות מלהשתתף בפעולות הוועדה באה בתגובה על סירובן של רוב החברות להיענות לדרישתה לתת בה ייצוג לא רק לפדרציה הסובייטית, לאוקראינה ולבילורוסיה, אלא גם לכול המדינות הבלטיות, לרפובליקה הקרלית ולמולדביה שהסובייטים סיפחו. ואולם, בברלין המזרחית פעל משרד סובייטי, ובכמה מקרים מסר לחברי הוועדה חומר לבירור האשמות נגד החשודים. עם זאת לא טיפל המשרד הסובייטי בבקשות להסגרה, מכיוון שרוב הפושעים שנפלו לידי הסובייטים הועברו למחנות בלי הליכי שיפוט או אחרי בירורים קצרים בלבד.